

Nejvyšší soud

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 992/2021

Datum rozhodnutí: 25. listopadu 2021

Závěr: *Ve smlouvě o pojištění ve prospěch třetí osoby se pojistník zavazuje platit pojistné za třetí osobu, v jejíž prospěch bylo sjednáno pojištění. Aktivní legitimaci k uplatnění závazku pojistitele poskytnout pojistné plnění však má jiná, třetí osoba, v jejíž prospěch bylo pojištění sjednáno.*

Obsah: Spor byl veden o pojistné plnění. Žalobkyně jako pojistník uzavřela pojistnou smlouvu o škodovém pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu zaměstnání. Smlouva byla doprovázena řadou pojistných podmínek. Pojištění bylo sjednáno ve prospěch zaměstnanců (pojištěných) uvedených v seznamu a bylo sjednáno pro případ odpovědnosti pojištěného za škodu způsobenou při výkonu zaměstnání. Jeden z takto pojištěných zaměstnanců způsobil při výkonu práce škodu tím, že u zákazníka zaměstnavatele rozbil část zboží. Zákazník žalobkyně uplatnil u žalobkyně nárok na náhradu škody rovnající se hodnotě zničeného zboží. Následně žalobkyně uplatnila nárok u pojišťovny, avšak ta nárok odmítla. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Významné bylo zjištění, že příslušný zaměstnanec jakožto pojištěný byl seznámen s obsahem pojistné smlouvy až dva roky poté, kdy ke škodě došlo. Ačkoliv žalobkyně doložila souhlas příslušného zaměstnance s přijetím pojistného plnění pojistníkem i protokol o jeho seznámení se zněním předmětné smlouvy, soud žalobu zamítl, neboť v době, kdy tento zaměstnanec souhlasil s přijetím pojistného plnění pojistníkem, ještě s obsahem pojistné smlouvy nebyl seznámen; k tomu došlo až poté, co byl nárok uplatněn u žalované, a více než jeden rok po podání žaloby v této věci. Žalobkyně tedy v době uplatnění nároku na pojistné plnění u žalované, resp. její právní předchůdkyně, nesplňovala podmínky na výplatu pojistného plnění. Odvolací soud rozsudek potvrdil, byť s odlišným právním posouzením. Pojištění bylo sjednáno ve prospěch zaměstnanců

žalobkyně, kteří byli v postavení pojištěných osob. Jak vyplývá z § 10 zákona o pojistné smlouvě, v případě pojištění cizího pojistného rizika je oprávněnou osobou k přijetí pojistného plnění pojistník za splnění podmínek v tomto ustanovení uvedených. V daném případě však podle pojistné smlouvy pojistník oprávněnou osobou nebyl, žalobkyni z titulu postavení pojistníka žádný nárok na pojistné plnění nevznikl. Podle smlouvy měla žalovaná coby pojistitel povinnost platit náhradu škody za pojištěného poškozenému, poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli neměl. V případě pojištění ve prospěch třetí osoby (jako v tomto případě) náleželo uplatnění práva na poskytnutí pojistného plnění výlučně pojištěnému, pojistník toto právo tedy neměl. Pouze pojištěný zaměstnanec byl proto osobou aktivně legitimovanou k uplatnění nároku na pojistné plnění vůči žalované, nikoli žalobkyně. V dovolání žalobkyně vymezila dosud neřešenou otázku hmotného práva v tom směru, zda jí měla být přiznána aktivní věcná legitimace, neboť byť jí zákon ani pojistná smlouva přímé právo na pojistné plnění výslovně nepřiznávají, nemá žalobkyně v právní pozici pojistníka k dispozici žádný právní nástroj, kterým by pojištěné zaměstnance mohla přimět k uplatnění práva na pojistné plnění. Dovolání bylo připuštěno k vyřešení právní otázky, zda je pojistník ze smlouvy o pojištění ve prospěch třetí osoby aktivně věcně legitimován dožadovat se práva na pojistné plnění proti pojistiteli, neboť tato otázka nebyla v celé šíři v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešena. Dovolání však vyhověno nebylo. Nejvyšší soud případ posuzoval podle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Podle § 11 zákona o pojistné smlouvě pojistnou smlouvu lze uzavřít i ve prospěch třetí osoby. Ustanovení občanského zákoníku o smlouvě ve prospěch třetí osoby se v takovém případě použijí obdobně. Souhlas třetí osoby může být dán i dodatečně při uplatnění práva na pojistné plnění. Podle § 43 odst. 2 zákona o pojistné smlouvě pojištění odpovědnosti za škodu se sjednává pro případ odpovědnosti pojištěného za škodu, kterou způsobil jinému. Podle § 43 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě náhradu škody platí pojistitel

poškozenému; poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak. Podle § 50 starého občanského zákoníku účastníci mohou uzavřít smlouvu také ve prospěch třetí osoby (odst. 1). Není-li v tomto zákoně stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, je tato osoba ze smlouvy oprávněna okamžikem, kdy s ní projeví souhlas. V řízení bylo zjištěno, že žalobkyně uzavřela s právní předchůdkyní žalované pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu zaměstnání, pojištění bylo sjednáno ve prospěch zaměstnanců (pojištěných) uvedených v seznamu tvořícím přílohu smlouvy. Podle smlouvy je oprávněnou osoba, které v důsledku pojistné události vznikne nárok na pojistné plnění, pojištěný, pokud právní předpis nebo pojistná smlouva nestanoví jinak. Náhradu škody platí pojistitel poškozenému, poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá. Podle příslušné úpravy zákona o pojistné smlouvě bylo záměrem zákonodárce upravit postup, podle něž má škodu za pojištěného škůdce, za niž je pojištěný odpovědný a na niž se vztahuje předmětné pojištění, nahradit zásadně pojistitel v souladu s obsahem pojistné smlouvy, přičemž tuto škodu má pojistitel nahradit přímo poškozenému. Pouze v případě, že pojištěný sám (dobrovolně) uhradí škodu přímo poškozenému, vzniká pojištěnému proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, tj. částky, kterou by jinak v souladu s pojistnou smlouvou a zákonem měl povinnost plnit pojistitel. Na uvedeném nemůže nic změnit ani to, že zákonodárce výslovně upravil, že poškozený nemá přímý nárok na zaplacení škody v souladu s pojistnou smlouvou vůči pojistiteli, není-li jiným zákonem či pojistnou smlouvou stanoveno jinak. Účastníky právního vztahu z pojištění jsou totiž zásadně pojistitel a pojištěný (event. pojistník) a přímé právo poškozeného ve vztahu k pojistiteli může být založeno jen právním předpisem nebo pojistnou smlouvou. K podání žaloby na plnění z pojištění odpovědnosti za škodu je proto aktivně věcně legitimován pojištěný, nicméně otázka, zda je aktivně věcně legitimován též pojistník ze smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu uzavřené ve prospěch třetí osoby, explicitně řešena nebyla. Ve smlouvě o pojištění ve prospěch třetí osoby se pojistník zavazuje platit pojistné za třetí osobu, v jejíž prospěch bylo sjednáno pojištění. Aktivní legitimaci k uplatnění závazku pojistitele poskytnout pojistné plnění však má jiná, třetí osoba, v jejíž

prospěch bylo pojištění sjednáno. Základní charakteristikou smlouvy o pojištění ve prospěch třetího je, že osoba pojistníka je (vždy) odlišná od osoby oprávněné. Oprávněný pojištěný se stává účastníkem smlouvy, projeví-li se smlouvou ve svůj prospěch souhlas. Tento souhlas může být dán i dodatečně při uplatnění práva na pojistné plnění. Dá-li tato třetí osoba souhlas s pojistnou smlouvou a nastane-li pojistná událost, je aktivně legitimovaná požadovat pojistné plnění právě tato třetí osoba. Jinými slovy, dá-li tato třetí osoba souhlas se smlouvou, je pouze ona oprávněna domáhat se pojistného plnění, tedy nikoli např. pojistník. Pokud se svým právním postavením podle pojistné smlouvy souhlas tato třetí osoba neprojeví, má smlouva právní následky jen pro pojistitele a pojistníka, jakožto smluvní strany. V konkrétním případě však bylo ve smlouvě sjednáno, že uplatnit právo na poskytnutí pojistného plnění náleží výlučně pojištěnému a pojistník je oprávněn vykonávat (výlučně) ostatní práva z pojistného vztahu. V takovém případě pokud pojištěný tohoto svého práva nevyužil, nemůže se práva na poskytnutí pojistného plnění domáhat pojistník. Uzavřel-li odvolací soud, že žalobkyně v pozici pojistníka není v tomto řízení aktivně věcně legitimována, rozhodl správně.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2018, sp. zn. 23 Cdo 5969/2017, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006.

Relevantní ustanovení: § 10, § 43 a § 44 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4322/2019

Datum rozhodnutí: 30. listopadu 2021

Závěr: Účelem odpovědi dle § 35 odst. 2 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, je uvést příslušné skutkové tvrzení na pravou míru, resp. neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení doplnit nebo zpřesnit. Není-li toho žalobcem navržené znění odpovědi schopno, nemůže být žalobě na uveřejnění odpovědi v tomto znění vyhověno. O takovou eventualitu půjde např. tehdy, pokud by uplatňovaný návrh odpovědi obsahoval případné logické nedostatky kompozice sdělení, zahrnoval v sobě obecné úvahy žadatele, byla v něm obsažena tvrzení, která by nebyla bezprostřední reakcí na uveřejněná sdělení, ale jednalo by se eventuálně o informace relativně samostatného obsahu ve vztahu k informaci, na

niž by mělo být odpovědi reagováno, nebo by koncipovaný návrh odpovědi nebral v úvahu možný další vývoj, případně též změnu okolností případu, pokud by ovlivňovaly předpoklady pro utváření jejího znění, apod. Při uvážení, zda požadovaná odpověď uvádí sporné tvrzení na pravou míru, mohou být oporou pro daný úsudek i principy klasické logiky.

Obsah: Spor byl veden o uložení povinností České televizi zveřejnit v publicistickém pořadu odpověď konkrétního znění formulovanou v žalobě. Znění odpovědi bylo velmi dlouhé, obsahovalo řadu domněnek apod. Dle tvrzení žalobkyně vylíčila Česká televize žalobkyni jako nepoctivý subjekt zkracující práva spotřebitelů, a to na základě nepravdivých, neúplných či hrubě zkreslených tvrzení. Soud prvního stupně dovodil, že požadovaná odpověď neodpovídá zákonným požadavkům vymezeným v § 35 odst. 2 vysílacího zákona, neboť je značně rozsáhlá, nepřiměřená co do rozsahu napadeného sdělení a neodpovídá ani obsahem, jelikož neuvádí žádné skutečnosti na pravou míru. Zčásti jde o prezentaci vlastní činnosti, zčásti o polemiku s právními názory na platnost sjednané smluvní pokuty a na oprávněnost postupu konkrétních zákazníků. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Korigoval důvody pro zamítnutí žaloby tak, že nevyhovuje-li odpověď jako celek svým rozsahem či obsahem, není to samo o sobě důvodem pro zamítnutí žaloby, neboť soud má možnost žalobě vyhovět i částečně, pokud část odpovědi zákonným požadavkům vyhovuje. V dané věci se ze žaloby podává, že odpovědi je napadáno jednak zkreslené a tendenční vyznění reportáže o neochotě žalobkyně poskytnout žalované vyjádření na kameru, jednak sdělení třetích osob k činnosti žalobkyně. Dovodil, že žalobkyně uvedené nijak neuvádí na pravou míru, takže i pokud by byly její výhrady k předmětné reportáži důvodné a požadavek na uveřejnění odpovědi by mohl obstát, navrhované znění odpovědi zde ani zčásti neobstojí podle § 35 odst. 2 vysílacího zákona *a contrario*. Ve vztahu k dalším výhradám, týkajícím se vesměs obsahu sdělení třetích osob, se pak uplatní speciální pravidlo zakládající výjimku z povinnosti uveřejnit odpověď, jestliže jde o citaci sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretaci. I na takováto sdělení sice dopadá obecná občanskoprávní úprava ochrany osobnosti, zvláštní úprava v mediálních zákonech vylučuje užití institutu odpovědi, má-li jít o reakci na citaci sdělení třetí osoby. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost

dovozuje z toho, že závisí na otázce výkladu § 35 vysílacího zákona, a to zejména na posouzení rozsahu odpovědi a jejího konkrétního obsahu, je-li odpovědi reagováno na neúplné a zkreslující tvrzení, jež byla posouzena odlišně od stávající judikatury Nejvyššího soudu. Pro případ zkreslujících a neúplných tvrzení přitom tato otázka nebyla judikaturou doposud zcela vyřešena. Odvolací soud podle dovolatelky neuvážil dopady reportáže na zákazníky a obchodní partnery žalobkyně a přehlédl, že požadavek na uveřejnění odpovědi plně vyhovoval kritériím uvedené judikatury – obsahoval označení pořadu, jehož se odpověď týká, vymezení jeho konkrétních nedostatků spočívajících v neúplných a zkreslených zveřejněných tvrzeních. Soudy obou stupňů přitom neobjasnily, z jakého důvodu nelze odpověď formulovat daným způsobem, případně proč ani nelze vynechat určité pasáže, aby odpověď zákonně požadavky splňovala. Závěr o nepřiměřenosti soud vyslovil bez porovnání obsahu a rozsahu napadeného sdělení a konkrétní odpovědi. Opojení podstatných okolností rozhodných pro posouzení oprávněnosti nároku žalobkyně rovněž zakládá odchylku od stávající judikatury. Nejvyšší soud shledal dovolání zčásti důvodným. Podle § 35 odst. 1 vysílacího zákona jestliže bylo v rozhlasovém nebo televizním vysílání uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na provozovateli vysílání uveřejnění odpovědi. Provozovatel vysílání je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit. Podle odst. 2 tohoto ustanovení odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 uvádí na pravou míru, nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, a je-li napadána jen jeho část, pak této části; z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí. Citovaná ustanovení vysílacího zákona odpovídají (mimo část textu vyjadřující způsob šíření sporného tvrzení a označení subjektu šířitele) úpravě odpovědi v § 10 zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). V zásadě shodná koncepce i dikce předmětných norem přitom značí, že i jejich výklad by se měl do značné míry ubírat stejným směrem. Závěry rozhodovací praxe vyslovené k úpravě v tiskovém zákoně tak lze přiměřeně vztáhnout

i na výklad § 35 odst. 1 a 2 vysílacího zákona. Účelem požadované odpovědi je uvést příslušné skutkové tvrzení na pravou míru, resp. neúplně či jinak pravdu zkreslující tvrzení doplnit nebo zpřesnit. Není-li toho žalobcem navržené znění odpovědi schopno, nemůže být žalobě na uveřejnění odpovědi v tomto znění vyhověno v důsledku nenaplnění předpokladů vyplývajících ze zmíněných ustanovení. O takovou eventualitu půjde např. tehdy, pokud by uplatňovaný návrh odpovědi obsahoval případné logické nedostatky kompozice sdělení, zahrnoval v sobě obecné úvahy žadatele, byla v něm obsažena tvrzení, která by nebyla bezprostřední reakcí na uveřejněná sdělení, ale jednalo by se eventuálně o informace relativně samostatného obsahu ve vztahu k informaci, na niž by mělo být odpovědí reagováno, nebo by koncipovaný návrh odpovědi nebral v úvahu možný další vývoj, případně též změnu okolností případu, pokud by ovlivňovaly předpoklady pro utváření jejího znění, apod. Při uvážení, zda požadovaná odpověď uvádí sporné tvrzení na pravou míru, mohou být oporou pro daný úsudek i principy klasické logiky. Při závěru o uveřejnění sdělení obsahujícího skutkové tvrzení zasahující do chráněných statků žalobce nelze v odůvodnění vystačit toliko s obecnými úvahami, ale je třeba rigorózně konfrontovat tuto skutečnost se zněním žalobcem požadované odpovědi, zda se omezuje na skutková tvrzení uvádějící příslušná tvrzení na pravou míru či neúplně či jinak pravdu zkreslující tvrzení doplňuje nebo zpřesňuje a zda je přiměřená. Náhled na vhodnost či nevhodnost ve smyslu výše uvedených kritérií je pak s ohledem na možnost částečného vyhovění žalobě třeba vyložit a konkretizovat ve vztahu k jednotlivým pasážím odpovědi. Podle § 40 odst. 1 písmeno c) vysílacího zákona provozovatel vysílání není povinen uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení, jestliže napadené sdělení, popřípadě jeho napadená část je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretaci a jako takové bylo označeno nebo prezentováno. Tato výjimka z povinnosti uveřejnit odpověď se týká takových sdělení skutkové povahy, která nejsou vlastními sděleními provozovatele vysílání, nýbrž zprostředkováním sdělení či názorů adresovaných třetí osobou veřejnosti, takže je využíván publikační potenciál rozhlasového či televizního vysílání k rozšíření dopadu a účinku podávaných informací ve prospěch autora. Od této situace je třeba odlišit případy, kdy sám provozovatel vysílání (jeho redaktoři) k podpoře

tvrzení, která sděluje veřejnosti svým vysláním, využije sdělení či názor osoby zainteresované na řešeném problému či experta způsobilého vysvětlit odborné aspekty věci. Tento druhý okruh případů ovšem nelze podřadit pod výjimku z citovaného ustanovení, neboť tehdy je sdělení třetí osoby primárně určeno pro potřeby provozovatele vysílání, který je následně využívá v rámci svého vlastního veřejného vystupování. To se uplatní zejména u publicistických pořadů, které na rozdíl od zpravodajství (jeho účelem je poskytovat informace o aktuálních a významných událostech nestranně a objektivně) již zahrnují postoje či názory autora, který se vyjadřuje k důležitým aktuálním otázkám tak, že popisované záležitosti komentuje, glossuje, případně i podrobuje kritice či satirě, a doplňuje zpravodajský informativní obsah prvkem vlastního sdělení. O takový případ šlo v nyní projednávané věci tam, kde byla do televizního pořadu řešícího a hodnotícího činnost žalobkyně včleněna vyjádření advokáta, pracovníka České obchodní inspekce či časopisu zaměřeného na testování služeb. Není tedy správný závěr odvolacího soudu, že požadavek na odpověď pokrývající sdělení těchto osob je vyloučen ustanovením § 40 odst. 1 písm. c) vysílacího zákona. Publikované názory odborníků nesměřovaly k tomu, aby oni sami zveřejnili sdělení, která z vlastního popudu chtěli adresovat veřejnosti, resp. že by je žalovaná pouze zprostředkovala divákům, nýbrž je použila v publicistickém pořadu k vysvětlení otázek, na nichž byl postaven jí zaujatý postoj k přístupu žalobkyně k zákazníkům.

Související judikatura: nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 73/02, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2612/2006, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2159/2008.

Relevantní ustanovení: § 35 odst. 2 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 3720/2020

Datum rozhodnutí: 25. listopadu 2021

Závěr: *Ustanovení upravující právo nálezce ztracené věci na nálezné (§ 1051 a násl. občanského zákoníku) se použijí jen na věci hmotné i nehmotné, na práva však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného. Pohledávku z účtu nelze pojmově ztratit a nalézt;*

ze zákona vyplývá, že je vyloučena aplikace § 1051 a násl. občanského zákoníku. Vkladní knížka splňuje předpoklady, jež definují (hmotnou) věc v právním smyslu; je rozdílná od osoby a slouží potřebě lidí. Ten, kdo je jejím vlastníkem, má přístup k nakládání s peněžními prostředky na účtu, jejichž majitelem je výstavce vkladní knížky. Protože bez předložení vkladní knížky s peněžními prostředky na účtu nelze nakládat, a tedy ani úspěšně uplatnit právo na výplatu zůstatku peněžních prostředků včetně úroků ke dni zániku závazkového právního vztahu, je namístež použít ustanovení § 1056 odst. 2 občanského zákoníku o ceně nálezů na vkladní knížku tak, že její hodnota (cena) se rovná výši peněžních prostředků na účtu, k němuž byla vystavena. Z hlediska zákonem chráněných hodnot (princip spravedlivé rovnosti) je tak nutné použít právní normu, která – obecně – na nález ztracené věci, jež nemá žádnou majetkovou hodnotu (peněžní prostředky jsou majetkem výstavce vkladní knížky), nedopadá.

Obsah: Spor byl veden o zaplacení částky odpovídající hodnotě nálezného, a to vůči České republice. Soud prvního stupně žalobě vyhověl, odvolací soud rozsudek potvrdil. Po právní stránce uzavřel, že smrtí M. J., na jejíž jméno byly vystaveny vkladní knížky, připadlo dědictví žalované (státu), která majetek nabyla ve stavu, v jakém byl ke dni smrti zůstavitelky, a to okamžikem právní moci rozhodnutí soudu v dědickém řízení, avšak s účinky ex tunc, tj. ke dni smrti zůstavitelky. Vkladní knížka nemá povahu cenného papíru, je jen potvrzením peněžního ústavu o existenci a výši vkladu, sama o sobě žádnou majetkovou hodnotu nemá. Pokud ale žalovaná o existenci tří vkladních knížek vedených Českou spořitelnou na jméno zůstavitelky M. J. nevěděla, tedy nečinila žádné kroky k tomu, aby tyto majetkové hodnoty, které jako odúmrtí taktéž připadly státu, byly státu vyplaceny, přičemž důvodem, pro který začala žalovaná činit kroky k zajištění těchto hodnot, bylo právě nalezení předmětných vkladních knížek žalobcem a jejich poctivé odevzdání žalované (když jak již bylo výše uvedeno, bez tohoto jednání žalobce by se žalované uvedených hodnot nemuselo vůbec dostat), je namístež prostřednictvím § 10 občanského zákoníku aplikovat ustanovení § 1056 občanského zákoníku. V dovolání, kterým napadla potvrzující výrok rozsudku odvolacího soudu, žalovaná uvedla, v čem spatřuje splnění předpokladu přípustnosti dovolání a řádně vyložila, v čem spočívá nesprávnost právního posouzení. Uplynutím stanovené doby se podle § 2679 občanského zákoníku ruší závazek ze smlouvy o účtu, zanikají

práva a povinnosti výstavce vkladní knížky i práva a povinnosti majitele účtu, ke kterému byla vkladní knížka vystavena. Zrušení závazků je spojeno s povinností výstavce vyplácet zůstatek peněžních prostředků s příslušenstvím majiteli vkladní knížky, a to bez zbytečného odkladu. Výstavce musí projevit iniciativu ke splnění své povinnosti, zejména jedná-li se o vkladní knížku na jméno. Nález a odevzdání vkladních knížek nepřispěl k nabytí majetkové hodnoty ze strany státu, neboť žalovaná by v každém případě peněžní prostředky z účtu získala. Dovolání je přípustné, protože rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, závisí na vyřešení otázky, zda lze ve zjištěném skutkovém rámci nález vkladní knížky na jméno co do důsledků předvídaných v § 1056 odst. 1 a odst. 2, věty první, ve spojení s § 1063, věty první, občanského zákoníku ztotožnit s nálezem věci (peněz) v hodnotě vkladu na účtu, k němuž byla vystavena. Tuto otázku hmotného práva – posouzení právního případu podle zásady *analogie legis* – dovolací soud dosud neřešil. K otázkám vztahujícím se k pohledávce majitele účtu potvrzeného vkladní knížkou vůči tomu, kdo vede účet (výstavci vkladní knížky), a k povaze vkladní knížky na jméno soudní praxe dovodila, že relativní majetková práva upravená v části IV. občanského zákoníku, a tedy ani závazkové právní vztahy definované poměrem věřitele a dlužníka, nejsou věcmi v právním smyslu. Ze systematiky zákona vyplývá, že právo na plnění (pohledávka) není nehmotnou věcí, neboť to jeho povaha nepřipouští. Ustanovení týkající se přivlastnění a nálezů (§ 1045 až § 1065 občanského zákoníku) se proto nevztahují na pohledávku z účtu, k němuž byla vystavena vkladní knížka, neboť právo na plnění věřiteli (majiteli vkladní knížky) nepřipouští trvalý nebo opakovaný výkon. Vkladní knížka sama o sobě je spjata se specifickým účtem sjednaným stranami smlouvou o účtu, podle níž výstavce vkladní knížky zřídí do určité doby v určité měně účet pro majitele vkladní knížky a zaváže se umožnit vložení hotovosti na účet nebo výběr hotovosti z účtu. Po vložení hotovosti na účet vystaví ten, kdo vede účet, majiteli účtu vkladní knížku, kterou potvrdí vložení hotovosti na účet. Majitelem vkladu (peněžních prostředků) je subjekt, který vede účet, a s peněžními prostředky na účtu nakládá – po předložení vkladní knížky – majitel účtu (§ 2677 občanského zákoníku). Vkladní knížka nemá povahu cenného papíru, je jen potvrzením peněžního ústavu o existenci a výši vkladu, sama o sobě žádnou majetkovou

hodnotu nemá. Vkladní knížku (listinu) nelze ztotožnit s pohledávkou majitele účtu, jinak řečeno, nelze ztotožnit cenu (hodnotu) vkladní knížky s výší peněžních prostředků vložených na účet. Argumentace dovolatelky zánikem závazku ze smlouvy o účtu, k němuž byla vystavena vkladní knížka, uplynutím stanovené doby při splnění dvou podmínek (nenakládání s peněžními prostředky na účet, nepředložení vkladní knížky k doplnění záznamů) otázku, jejíž řešení je otevřeno dovolacímu přezkumu, neřeší. Majitel vkladní knížky, který je současně majitelem účtu, má právo na výplatu zůstatku peněžních prostředků s příslušenstvím ke dni zrušení závazku (§ 2679 občanského zákoníku), ale současně platí, že výběr hotovosti není možný bez předložení vkladní knížky (srov. § 2677 občanského zákoníku). Žalovaná byla vyznamenána jako nová majitelka vkladních knížek s právem nakládat s peněžními prostředky na účtech až po doložení pravomocného rozhodnutí soudu o dodatečném projednání pozůstalosti, které by nebylo vydáno, pokud by žalobce nalezené vkladní knížky neodevzdal. Ze strany peněžního ústavu zákon po zrušení závazkového právního vztahu iniciativu při zjišťování majitele účtu, k němuž byla vystavena vkladní knížka, nepředpokládá. Protože bez předložení vkladní knížky s peněžními prostředky na účet nelze nakládat, a tedy ani úspěšně uplatnit právo na výplatu zůstatku peněžních prostředků včetně úroků ke dni zániku závazkového právního vztahu, je namísto použít ustanovení § 1056 odst. 2 občanského zákoníku o ceně nálezu na vkladní knížku tak, že její hodnota (cena) se rovná výši peněžních prostředků na účtu, k němuž byla vystavena. Z hlediska zákonem chráněných hodnot (princip spravedlivé rovnosti) je nutné použít právní normu, která – obecně – na nálezu ztracené věci, jež nemá žádnou majetkovou hodnotu (peněžní prostředky jsou majetkem výstavce vkladní knížky), nedopadá.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2011, sp. zn. 33 Cdo 702/2010.

Relevantní ustanovení: § 1051 a § 1056 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky II. ÚS 2600/20

Datum rozhodnutí: 22. února 2022

Závěr: Při zkoumání předpokladů odpovědnosti zaměstnance za škodu ve smyslu § 257 odst. 2 zákoníku práce je sice nutno zkoumat odděleně každý jednotlivý škodní případ, zároveň však v případech více škodních případů nelze jejich odděleným posouzením obejít omezení odpovědnosti zaměstnance za škodu limitovanou čtyřapůlnásobkem jeho výdělku.

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o náhradu škody, jejíž zaplacení se domáhala žalobkyně (v řízení před Nejvyšším soudem vedlejší účastnice) vůči stěžovatelce z toho důvodu, že bezprostředně po svém jmenování do funkce dala výpověď pro nadbytečnost několika vedoucím zaměstnancům, přičemž jedna z těchto výpovědí byla určena za neplatnou a vedlejší účastnice byla povinna na základě soudních rozhodnutí vyplatit náhradu platu spolu s úroky z prodlení a nahradit náklady soudních řízení. Následně vzala vedlejší účastnice žalobu částečně zpět a nadále požadovala pouze uhrazení čtyřapůlnásobku průměrného platu stěžovatelky. Soud prvního stupně rozhodl, že stěžovatelka porušila pracovní povinnosti, konkrétně § 301 písm. d) a § 52 písm. c) zákoníku práce, když rozhodla o organizační změně, a především samotnou výpovědí, která byla vůči zaměstnanci zcela účelová, ve snaze ho nahradit jinou osobou, která následně vykonávala stejnou agendu. O nesplnění výpovědního důvodu podle § 52 písm. c) zákoníku práce bylo pravomocně rozhodnuto, když byla výpověď určena za neplatnou. Obvodní soud dále uvedl, že ke škodě na majetku vedlejší účastnice by nedošlo, kdyby nemusela vynaložit náklady na náhradu platu zaměstnance. Obvodní soud proto považuje za jedinou příčinu vzniku škody rozhodnutí stěžovatelky o organizační změně a neplatnou výpověď. Odvolací soud rozsudek potvrdil a Nejvyšší soud dovolání odmítl. Podle Nejvyššího soudu nárok vedlejší účastnice není promlčený, protože škoda vzniká až umenšením majetku poškozeného. Nejvyšší soud považoval závěr městského soudu, totiž že nelze všechny případné škody způsobené všemi neplatnými výpověďmi z pracovního poměru, které dala stěžovatelka, sečíst a tyto společně omezit jedním čtyřapůlnásobkem jejího pravděpo-

dobného výdělků, neboť samostatnou škodou je škoda plynoucí z každé samostatné události zvlášť, přičemž škodní události je neplatná výpověď, za souladný s ustálenou rozhodovací praxí. Ke stejnému konci dospěl Nejvyšší soud i k závěru městského soudu, který nezjistil žádné důvody hodné zvláštního zřetele pro moderaci výše požadované náhrady škody. V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že obecné soudy svými rozhodnutími zasáhly do jejich ústavně chráněných základních práv a svobod. Konkrétně uvádí, že došlo k zásahu do jejího základního práva na soudní ochranu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Stěžovatelka po nástupu do funkce ústřední ředitelky České obchodní inspekce v roce 2007 přistoupila k její reorganizaci a k propuštění zaměstnanců, které v návaznosti na reorganizaci shledala nadbytečnými [§ 52 písm. c) zákoníku práce]. Někteří zaměstnanci se proti výpovědi bránili žalobou, přičemž byli úspěšní, neboť soudy shledaly, že proklamovaný výpovědní důvod nebyl dán. To vyústilo v náklady pro vedlejší účastníci, která je po stěžovatelce vymáhala jako škodu, již stěžovatelka měla způsobit zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (§ 250 odst. 1 zákoníku práce). Škodu vedlejší účastnice uplatňovala vícero samostatnými žalobami vztahujícími se vždy ke konkrétní výpovědi. Soudy vyšly z toho, že škodní událostí byly samotné výpovědi, nikoli reorganizace vedlejší účastnice, v důsledku čehož nebylo nezbytné řízení o jednotlivých žalobách spojit. V posuzované věci tedy byly řešeny jen náklady spojené s propuštěním jednoho zaměstnance. Tím, zda byly v jeho případě naplněny výpovědní důvody, se soudy podrobněji nezabývaly, neboť vyšly z pravomocného rozsudku, podle kterého byla výpověď neplatná. Podle soudů pak stěžovatelka tím, že dala neplatnou výpověď, zaviněně (ve formě vědomé nedbalosti) porušila povinnost dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jí vykonávané [§ 301 písm. c) zákoníku práce]. Náhradu škody, která tím vznikla, soudy omezily na základě § 257 odst. 2 zákoníku práce, podle kterého výše požadované náhrady škody způsobené z nedbalosti nesmí přesáhnout částku rovnající se čtyřapůlnásobku měsíčního výdělků zaměstnance, který způsobil škodu. Soudy tak již v řízení o neplatnosti výpovědi v podstatě rozhodly o tom, že porušila své pracovní povinnosti, a to povinnosti do značné míry obecné, a sice

„dodržovat právní předpisy“. Konkrétní porušení této povinnosti pak nespočívalo ve zjevném jednání stěžovatelky v rozporu s právními předpisy (kdy by např. dala zaměstnanci výpověď z důvodů, které zákon nepřipouští), nýbrž v odlišném názoru na to, zda byla za daných okolností naplněna skutková podstata dle § 52 písm. c) zákoníku práce, tedy zda se určití zaměstnanci stali v důsledku proběhlých organizačních změn nadbytečnými. Ústavní soud nezpochybňuje, že i to může v souladu se zákonem představovat porušení pracovních povinností vedoucí ke vzniku odpovědnosti za škodu, pakliže soudy dospějí k závěru, že toto porušení bylo zaviněné, jak soudy v napadených rozhodnutích učinily. Zákon ovšem tuto odpovědnost připouští za současného výrazného omezení důsledků takového pochybení, nešlo-li o pochybení úmyslné (a tak tomu podle soudů v posuzované věci nebylo). Toto omezení je zakotveno v již výše zmíněném § 257 odst. 2 zákoníku práce, který omezuje výši požadované náhrady na čtyřapůlnásobek výdělků. Cíl tohoto ustanovení je zřejmý, tedy zajistit, aby jedno nedbalostní pochybení zaměstnance nebylo pro něj ve svých důsledcích likvidační. Ustanovení § 257 odst. 2 zákoníku práce bylo aplikováno i v posuzované věci, avšak jeho ochranná funkce byla poněkud potlačena tím, že se vztahuje na každou udělenou výpověď zvlášť (neboť každá výpověď měla představovat samostatnou škodní událost). Je pravda, že formálně vzato se při kumulaci škodních událostí zaměstnanec nedopouští jednoho pochybení, ale pochybení více. Tedy kdyby např. stěžovatelka podala dvě neplatné výpovědi, v logice výše uvedeného by se dopustila dvou nedbalostních pochybení, a odpovídala by tak za každé zvlášť do výše čtyřapůlnásobku svého výdělků. Zároveň ovšem nelze pominout, že ačkoli by šlo o dvě formálně samostatné škodní události, měly by obě původ v jedné skutečnosti, resp. v jednom pochybení – v nesprávném posouzení důsledků proběhlé reorganizace z hlediska možné nadbytečnosti zaměstnanců, jejichž původní pracovní místo (minimálně formálně) již neexistuje. Takoví zaměstnanci mohou být dva, ale může jich být také daleko více, přičemž každým z nich by narůstal činitel násobící čtyřapůlnásobek zakotvený v § 257 odst. 2 zákoníku práce. Jinými slovy, jeden nesprávný výklad zákona by mohl vést k ekonomicky likvidačním důsledkům, kterým se právě § 257 odst. 2 zákoníku práce snaží zabránit. Ústavní soud na tomto místě dodává, že tyto důsledky, potenciálně devastující i pro

pracovně aktivního člověka, mohou s ohledem na délku soudních sporů a výklad Nejvyššího soudu k počátku běhu promlčecí lhůty nastat i více než deset let po škodní události, tedy např. v době, kdy už škůdce ani nebude výdělečně činný. Soudy by tyto okolnosti měly mít na paměti a zejména při posuzování zavinění uvážit, zda k případnému pochybení, resp. nedbalosti došlo prvotním, zastřešujícím aktem (zde reorganizací), resp. v jeho důsledku, nebo naopak bylo skutečně bez přímé vazby na reorganizaci postupováno opakovaně nedbale při podávání každé jednotlivé výpovědi. Při pohledu na napadená rozhodnutí je přitom patrné, že soudy nepohlížely na předmětnou výpověď osamoceně, nýbrž odpovědnost stěžovatelky, zejména její zavinění, dovozovaly uceleně z jejích kroků týkajících se i dalších propuštěných zaměstnancům. Tak tedy dle obvodního soudu stěžovatelka porušila pracovní povinnosti již tím, „když rozhodla o organizační změně ... a především samotnou výpovědí“, a příčinnou souvislost mezi jednáním stěžovatelky a vzniklou škodou „pak soud jednoznačně spatřuje v tom, že nebyť organizační změny a udělené výpovědi ... ke škodě na majetku žalobce by nedošlo“. Při hodnocení zavinění stěžovatelky se obvodní soud zaměřil takřka výhradně na okolnosti přijetí organizačních změn. Obvodní soud stěžovatelce přičetl k tíži, že se již před provedením organizačních změn neobrátila ze své úřední pozice na osobu, která by jí mohla poskytnout kvalifikovanou právní radu. Dle obvodního soudu navíc z „časového hlediska je zřejmé, že žalovaná neměla dostatek času na to, aby se seznámila s vnitřním chodem ústředního inspektorátu České obchodní inspekce, kdy zcela zásadní organizační změny mající přímý vliv na vrcholovou strukturu ČOI a její fungování provedla ze své iniciativy okamžitě po svém nástupu do funkce. Organizační změnu nekonzultovala z pozice ústřední ředitelky ČOI, ke konzultacím, které probíhaly

před jejím jmenováním nelze přihlížet, když tyto neprobíhaly z titulu její funkce, jednalo se pouze o neformální, neoficiální rady. Z jednání žalované tedy dle názoru soudu jednoznačně vyplývá, že tyto organizační změny byly provedeny účelově a z hlediska rizik pro zaměstnavatele zcela neuváženě“. Na tyto závěry odkázal i městský soud. Výsledek je tedy takový, že pro účely (mimo jiné) § 257 odst. 2 zákoníku práce je každá výpověď hodnocena jako samostatná škodní událost, avšak zavinění stěžovatelky soudy vztahují ani ne tak k těmto událostem, jako spíše k reorganizační změně, která je zastřešuje. Dle názoru Ústavního soudu ovšem soudy musejí být ve svém výkladu důsledné. To znamená, že je-li škodní událostí samotná výpověď, musí se i posouzení zavinění stěžovatelky vztahovat k této výpovědi. Jinak řečeno, soudy musejí posoudit, zda stěžovatelka zaviněně (svou nedbalostí) porušila nějakou svou pracovní povinnost propuštěním zaměstnance v situaci, kdy již došlo k organizační změně vedlejší účastnice a stěžovatelka musela reagovat na to, že některá dosud existující pracovní místa v nové struktuře minimálně formálně neexistují. Připustí-li soudy naopak, že skutečná podstata pochybení spočívala v uskutečněné organizační změně, přičemž protiprávnost dané výpovědi je přirozeným důsledkem uváděných nedostatků souvisejících s přípravou a provedením této změny, pak se stěžovatelka dopustila jednoho pochybení a je nutné zajistit, aby ji v plném rozsahu chránil § 257 odst. 2 zákoníku práce. Měla-li škoda vzniknout výpovědí, nikoli organizační změnou, není závěr soudů o (výlučné) odpovědnosti stěžovatelky za škodu dostatečně a přesvědčivě odůvodněn.

Relevantní ustanovení: čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 11 Listiny základních práv a svobod, § 257 odst. 2 zákoníku práce.

Zpracoval: Jan Tryzna